

Όψεις Αρχαίας Ιστορίας μέσα από τις πηγές

Μαρία Γκιρτζή

Δρ Αρχαιολογίας-Ξεναγός

Σχεδιάστρια Εκπαιδευτικών Δράσεων

Οργάνωση Σπάρτης

«Οι έφοροι έχουν τη δύναμη να επιβάλουν τιμωρία σε όποιον θέλουν και να την εκτελούν άμεσα. Ακόμα, να παύουν άρχοντες πριν από το τέλος της θητείας τους, να τους φυλακίζουν και να τους δικάζουν, επιβάλλοντας ακόμα και την ποινή του θανάτου. Και έχουν τόση δύναμη, ώστε δεν αφήνουν αυτούς που έχουν εκλεγεί να διοικούν στη διάρκεια της θητείας τους όπως θέλουν (πράγμα που συμβαίνει στις άλλες πόλεις), αλλά, όπως οι τύραννοι και οι επόπτες στους αθλητικούς αγώνες, αν καταλάβουν ότι κάποιος παρανομεί, τον τιμωρούν χωρίς χρονοτριβή».

(Ξενοφών, Λακεδαιμονίων πολιτεία, 7, 3-4).

«Δεύτερη πολιτική πράξη του Λυκούργου και πιο θαρραλέα ήταν η νέα διανομή της γης. Πραγματικά επικρατούσε φοβερή ανωμαλία, πολλοί ακτήμονες και άποροι συσσωρεύονταν στην πόλη και ο πλούτος είχε συγκεντρωθεί ολοκληρωτικά και σε λίγους. Επιδιώκοντας λοιπόν να απομακρύνει την αλαζονεία, τη μοχθηρία και την ακολασία και τα ακόμα μεγαλύτερα και παλαιότερα απ' αυτά νοσήματα κάθε πολιτείας, δηλαδή τον πλούτο και τη φτώχεια, έπεισε τους πολίτες να μοιράσουν από την αρχή τη χώρα και να ζουν όλοι ίσοι και εξομοιωμένοι στην περιουσία... Συνοδεύοντας δε τους λόγους του με έργα, την υπόλοιπη Λακωνική διαίρεσε σε τριάντα χιλιάδες κλήρους για τους περίοικους, και τη χώρα που ανήκει στο άστυ, δηλαδή στη Σπάρτη, σε εννιά χιλιάδες (όμοιους)»
(Πλούταρχος, Λυκούργος, 8)

«Ο Λυκούργος δεν όρισε για τα παιδιά δασκάλους αγορασμένους ή έμμισθους, ούτε μπορούσε ο καθένας να μορφώνει το γιο του όπως ήθελε, αλλά τους έπαιρνε όλους ο ίδιος αμέσως μόλις γινόταν επτά χρονών και τους κατέτασσε σε αγέλες και συνταιριάζοντας τους συντροφικά, τους συνήθιζε να παίζουν και να περνούν τον καιρό τους ομαδικά. ...Γράμματα μάθαιναν όσα τους ήταν αναγκαία. Η υπόλοιπη αγωγή τους σκοπό είχε να τους μάθει να κυβερνιούνται καλά, να υπομένουν τους κόπους και να νικούν στις μάχες. Γι' αυτό και όσο προχωρούσαν στην ηλικία, τόσο δυσκόλευαν την άσκηση τους κουρεύοντας τους σύρριζα και μαθαίνοντας τους να βαδίζουν συνήθως ανυπόδητοι και να παίζουν γυμνοί. ...Η μουσική είχε κάτι που ξεσήκωνε το θυμικό και προκαλούσε ορμή και ενθουσιασμό γεμάτη δράση, και τα λόγια ήταν αφελή και απλά για πράγματα σοβαρά και ηθοπλαστικά».
(Πλούταρχος, Λυκούργος, 16,20).

Αθηναίος παιδί - άνδρας

«Μόλις αρχίσει ένα παιδί να καταλαβαίνει τη γλώσσα, και η τροφός, και η μητέρα, και ο παιδαγωγός και ο ίδιος ο πατέρας του αγωνίζονται, πώς θα γίνει το παιδί όσο το δυνατόν καλύτερο. ...Το στέλνουν ύστερα στους δασκάλους και αυτοί φροντίζουν τα παιδιά και, όταν μάθουν γράμματα και καταλαβαίνουν το γραπτό κείμενο, τους δίνουν να διαβάζουν ποιήματα καλών ποιητών και τους αναγκάζουν να τα μαθαίνουν από έξω. ...με τη σειρά τους και οι κιθαριστές, μόλις μάθουν να παίζουν κιθάρα, τους διδάσκουν και αυτοί ποιήματα άλλων καλών λυρικών ποιητών προσαρμόζοντας τα στο ρυθμό της κιθάρας. ...Τα στέλνουν ακόμη ύστερα από αυτά και στον παιδοτρίβη για να μπορούν με καλύτερο σώμα να υπηρετούν τη χρηστή τους διάνοια και να μην αναγκάζονται να φαίνονται δειλοί στον πόλεμο».
(Πλάτων, Πρωταγόρας, 325e, 326a-c).

«Να παντρευτείς την κατάλληλη ηλικία, ούτε πολύ λιγότερο από τα 30 σου, ούτε πολύ πιο πάνω. Αυτή είναι η πιο κατάλληλη ηλικία για γάμο. Να παντρευτείς γυναίκα άβγαλτη, για να της μάθεις τους σεμνούς τρόπους, και μάλιστα να πάρεις μια που κάθεται κοντά σου και που την ξέρεις καλά, γιατί διαφορετικά κινδυνεύεις να παντρευτείς γυναίκα που θα είναι χαρά για τους γείτονες. Γιατί καλύτερο απόκτημα από την ενάρετη γυναίκα δε βρίσκει ο άντρας ούτε κα χειρότερο από την κακή, που σκέφτεται μόνο το φαΐ και τον άντρα της τον σιγοψήνει χωρίς φωτιά και, μόλο που μπορεί να είναι δυνατός, τον σπρώχνει πριν της ώρας του στα γηρατειά».

(Ησίοδος, Έργα και Ημέραι, 695-705).

Αθηναία γυναίκα

«ΜΗΔΕΙΑ: Απ' όλα όσα έχουνε ψυχή και γνώση,
το πλάσμα το πιο άθλιο, είμαστε εμείς, γυναίκες.
Χρυσάφι δίνουμε να βρούμε άνδρα,
για να τον κάνουμε ύστερα αφέντη του κορμιού
μας...

Ο άντρας μόλις βαρεθεί το σπίτι, έξω θα βγει στην
αγορά,

τη βόλτα του να κάνει.

Όμως εμείς μονάχες μας κλεισμένες,
σε μια ψυχή τα μάτια μας τάχουμε καρφωμένα.

Λένε πως ζούμε ακίνδυνα στο σπίτι,
όταν αυτοί στον κίνδυνο τραβάνε του πολέμου.

Κάλλιο στη μάχη τρεις φορές να πάω,

Παρά οι πόνοι, μια φορά να μούρθουνε της
γέννας».

(Ευριπίδης, Μήδεια, 230-251)

«Νομίζω ότι το ίδιο θα συνέβαινε και με τον γεωργό, αν ήθελε να βάλει σε μια αποθήκη κριθάρι, σιτάρι και όσπρια, όλα μαζί μπερδεμένα. Κι έπειτα κάθε φορά που θα ήθελε να φτιάξει χυλό, ψωμί ή φαγητό θα έπρεπε πρώτα να ξεδιαλέξει τους σπόρους, αντί να πάρει την ποσότητα που θα χρειαζόταν από το καθένα είδος και να το χρησιμοποιήσει, αν ήταν χωριστά τακτοποιημένα. Και συ γυναίκα, αν δεν θέλεις να βρίσκεται σε τέτοια σύγχυση, θα θέλεις να μάθεις να διαχειρίζεσαι με τάξη και ακρίβεια τα αγαθά μας έτσι ώστε να παίρνεις εύκολα από αυτά όσα χρειάζεσαι και να τα χρησιμοποιείς, και αν ζητώ κάτι να μου το δίνεις ευχαρίστως. Ας διαλέξουμε λοιπόν την κατάλληλη θέση για κάθε πράγμα και αφού τα τακτοποιήσουμε, ας δείξουμε στην υπηρέτρια να το παίρνει από αυτή τη θέση και να το τοποθετεί πάλι εκεί. Έτσι θα ξέρουμε ποια αγαθά υπάρχουν και ποια τελειώνουν. Γιατί κάθε θέση πρέπει να συμπληρώνεται από τα αγαθά που τελειώνουν και κείνο που χρειάζεται την άμεση φροντίδα μας με μια ματιά θα το αντιλαμβανόμαστε. Αν ξέρουμε πού βρίσκεται το καθένα πράγμα, γρήγορα θα το έχουμε στη διάθεσή μας χωρίς να το ψάχνουμε άσκοπα και χωρίς να δυσκολευόμαστε».

(Ξενοφών, Οικονομικός, 8.1-10)

Δουλεία

«Πολύ μεγάλη είναι η ασυδοσία των δούλων και των μετοίκων στην Αθήνα και εκεί δεν επιτρέπεται να χτυπήσεις δούλο, ούτε ο δούλος θα σου κάνει τόπο να περάσεις. Θα πω για ποιο λόγο υπάρχει αυτή η συνήθεια. Αν υπήρχε νόμος να χτυπάει ελεύθερος το δούλο, το μέτοικο ή τον απελεύθερο, συχνά θα χτυπούσε τον Αθηναίο, νομίζοντας πως είναι δούλος, γιατί εκεί ο πολίτης δεν φοράει καλύτερα ρούχα ούτε στην εμφάνιση είναι καλύτερος απ' ότι οι δούλοι ή οι μέτοικοι».

(ψευδο-Ξενοφών, Αθηναίων Πολιτεία, 10, 10-11).

«Οι Χίοι πρώτοι από τους Έλληνες μετά τους Θεσσαλούς και τους Λακεδαιμονίους χρησιμοποίησαν δούλους, των οποίων την ιδιοκτησία έλαβαν με διαφορετικό τρόπο. Οι Λακεδαιμόνιοι μεν αλλά και οι Θεσσαλοί φαίνεται ότι κατασκεύασαν τη δουλεία, υποδουλώνοντας τους Έλληνες που κατοικούσαν προηγουμένως την περιοχή στην οποία μένουν αυτοί τώρα, οι μεν τους Αχαιοούς, οι δε Θεσσαλοί τους Περραιβούς και τους Μάγνητες και τους ονόμασαν οι μεν είλωτες και οι δε πενεστές. Οι Χίοι δε απέκτησαν τους δούλους καταβάλλοντας κάποια χρήματα στους βαρβάρους».

(Θεόπομπος, Αποσπάσματα 122).

Πολιτική Οργάνωση

«Μερικοί θεωρούν ότι ο Σόλων υπήρξε σπουδαίος νομοθέτης. Γιατί και την ολιγαρχία που ήταν άκρατη κατέλυσε και το λαό απάλλαξε από τη δουλεία και την πατροπαράδοτη δημοκρατία εγκαθίδρυσε, αφού συνέθεσε ορθά το πολίτευμα. Έχει δηλαδή η βουλή του Αρείου Πάγου ολιγαρχικό χαρακτήρα, η εκλογή των αρχόντων αριστοκρατικό, ενώ τα δικαστήρια δημοκρατικό».
(Αριστοτέλης, Πολιτικά 1273b).

«Το πολίτευμα που έχουμε σε τίποτε δεν αντιγράφει τα ξένα πολιτεύματα. Αντίθετα, είμαστε πολύ περισσότερο εμείς παράδειγμα για τους άλλους παρά μιμητές τους. Το πολίτευμά μας λέγεται Δημοκρατία, επειδή την εξουσία δεν την ασκούν λίγοι πολίτες, αλλά όλος ο λαός. Όλοι οι πολίτες είναι ίσοι μπροστά στον νόμο για τις ιδιωτικές τους διαφορές. Για τα δημόσια αξιώματα προτιμώνται εκείνοι που είναι ικανοί και τα αξίζουν και όχι εκείνοι που ανήκουν σε μια ορισμένη τάξη. Κανείς, αν τύχη και δεν έχει κοινωνική θέση ή αν είναι φτωχός, δεν εμποδίζεται γι' αυτό να υπηρετήσει την πολιτεία, αν έχει κάτι άξιο να προσφέρει. Στη δημόσια ζωή μας είμαστε ελεύθεροι, αλλά και στις καθημερινές μας σχέσεις δεν υποβλέπομε ο ένας τον άλλο, δεν θυμόμαστε με τον γείτονά μας αν διασκεδάσει και δεν του δείχνουμε όψη πειραγμένου που, αν ίσως δεν τον βλάψτη, όμως τον στενοχωρεί. Αν, ωστόσο, η αυστηρότητα λείπει από την καθημερινή μας ζωή, στα δημόσια πράγματα, από εσωτερικό σεβασμό, δεν παρανομούμε. Σεβόμαστε τους άρχοντες, πειθαρχούμε στους νόμους, και, μάλιστα, σε όσους που, αν και άγραφοι, είναι ντροπή να τους παραβαίνει κανείς».

(Θουκυδίδη, Ιστορία II. 37-40)

«Επειδή ο Σόλων έβλεπε το λαό να κατέχεται από θρασύτητα, λόγω της κατάρτησης των χρεών, δημιούργησε και δεύτερη βουλή, αφού επέλεξε εκατό άνδρες από καθεμιά από τις τέσσερις φυλές. Ως έργο της όρισε να κρίνει και να αποφασίζει για διάφορα θέματα πριν συζητηθούν στην εκκλησία του δήμου και να μην επιτρέπει να εισάγεται στην εκκλησία του δήμου κανένα ζήτημα χωρίς αυτή να έχει διατυπώσει τη γνώμη της γι' αυτό».

(Πλούταρχος, Σόλων, 19).

Θρησκεία

«Σε μερικές πόλεις συμβαίνει να είναι ένας ο άρχων που φροντίζει για τα θρησκευτικά ζητήματα, όπως γίνεται στις μικρές πόλεις, σε άλλες όμως υπάρχουν πολλοί άρχοντες ανεξάρτητοι από όσους κατέχουν το αξίωμα του ιερέα, όπως οι ιεροποιοί, οι ναοφύλακες και οι ταμίες των χρημάτων που ανήκουν στους ναούς».
(Αριστοτέλης, Πολιτικά 1322b).

«Στο Αίγιο υπάρχουν και άλλα χάλκινα αγάλματα, ένας Ζευς σε παιδική ηλικία και ένας Ηρακλής, που δεν έχει ακόμα γένια, έργα του Αγελάδα του Αργείου. Κάθε χρόνο εκλέγονται ιερείς τους και καθένα από τα αγάλματα μένει στο σπίτι του ιερέα. Τα πιο παλιά χρόνια ιερέας του Δία εκλεγόταν από τα παιδιά εκείνο που έπαιρνε το βραβείο της ομορφιάς. Όταν αυτός έβγαζε γένια, η τιμή περνούσε σε άλλο παιδί. Αυτό ήταν το έθιμο».
(Παυσανίας, Ελλάδος περιήγησις, 7, 24, 4).